

Nozīmīgie Civilprocesa likuma grozījumi ietekmē valsts nodevas aprēķināšanas kārtību 2/23/25

Valsts nodevas samaksa ir neizbēgama tiesvedības procesa sastāvdaļa, lai neteiktu, ka tā ir procesa ierosināšanas obligātais priekšnosacījums. Tās apmēru regulē Civilprocesa likums (turpmāk – “CPL”), un tā ir atkarīga no prasījuma summas. Nereti valsts nodevas apmērs atturēja iespējamo prasītāju no prasības celšanas. Turklāt, līdz šim juridiskajām personām bija liegta iespēja lūgt tiesu samazināt vai atlikt valsts nodevas samaksu, kas, piemēram, finanšu grūtībās nonākušajam uzņēmumam nozīmēja nespēju pienācīgi aizstāvēt savas tiesības tiesā.

Grozījumi, kuri stājas spēkā 2025. gada 1. aprīlī, tika izstrādāti, lai izpildītu vairākus Satversmes tiesas spriedumus, un galvenokārt saistībā ar valsts nodevas aprēķināšanu un apmēra noteikšanu, kā arī, lai privāto tiesību juridiskai personai piešķirtu tiesības lūgt atbrīvojumu no tiesas izdevumu un drošības naudas samaksas, kā arī tiesas izdevumu samaksas atlikšanu. Šajā rakstā vairāk tiks akcentēti grozījumi, kas saistīti ar valsts nodevas apmēra noteikšanu un nodevas apmaksu. Tie būtiski izmainīja gan nodevas apmēru, gan tās aprēķināšanas kārtību padarot to skaidrāku. No iepriekšējā CPL 34. pantā iekļautā regulējuma, kas noteica nodevas apmēru un aprēķinu kārtību, pāri nav palicis gandrīz nekas.

Valsts nodevas aprēķināšana

CPL noteikts, ka tiesas izdevumi sastāv no valsts nodevas un ar lietas izskatīšanu saistītajiem izdevumiem. Ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi sastāv no tiesas pavēstu, brīdinājumu un citu tiesas dokumentu atvasinājumu izgatavošanas, piegādāšanas, izsniegšanas un rakstveida pierādījumu atgriešanas. Iepriekš tiesām pirms nolēmuma sagatavošanas nācās aprēķināt to apmēru atsevišķi, turklāt bija novērojami gadījumi, kad parādnieks tos savlaicīgi neapmaksāja. Tas tiesām radīja papildu slogu, jo šādos gadījumos valstij ir pienākums organizēt piespiedu izpildi. Šobrīd šie izdevumi ir iekļauti valsts nodevā, tādā veidā ietaupot valsts līdzekļus, jo iepriekš šādu parādu piedziņa bieži vien radīja valstij zaudējumus. Turklāt, apvienojot valsts nodevu ar lietas izskatīšanu saistītajiem izdevumiem, tiek atvieglots tiesas izdevumu apmaksas process.

Par pašu valsts nodevas apmēru runājot, jānorāda, ka šobrīd vismazākais iespējamais valsts nodevas apmērs ir **80 EUR** mantiska rakstura prasībām, kas nepārsniedz **1000 EUR** jeb par **10 EUR** vairāk nekā bija noteikts iepriekšējā regulējumā. Lielākās atšķirības gan novērojamas prasībām, kurām prasījuma summa ir būtiski lielāka. Taču ir jāņem vērā, ka jaunais regulējums ir padarījis valsts nodevas apmēra noteikšanu nesalīdzināmi vienkāršāku, jo šobrīd ir noteikts konkrēts valsts nodevas apmērs prasījuma robežās. Salīdzinājumam iepriekšējā regulējumā bija noteiktas konkrētas robežas un procentu apmērs atkarībā no prasījuma summas, kas nebija pārskatāmi un radīja lielākas iespējas kļūdīties aprēķinos.

Līdz šim nebija noteikts valsts nodevas maksimālais apmērs, bet jaunajā regulējumā nodevai ir noteikti “griesti” **25 000 EUR** apmērā. Grozījumi paredz arī iespēju prasīt samazināt valsts nodevas apmēru prasībām, kuru apmērs nepārsniedz **7500 EUR**, tādā veidā padarot tiesas pieejamākas lielākam iedzīvotāju skaitam.

Piemērs.

- 1. Ja prasījuma summa ir 720 000 EUR, tad pēc jaunā regulējuma valsts nodevas apmērs ir 18 550 EUR, bet pēc iepriekšējā tie būtu 13 035 EUR.*
- 2. Ja prasījuma summa ir 2300 EUR, tad pēc jaunā regulējuma valsts nodevas apmērs ir*

250 EUR, bet pēc iepriekšējā tie būtu 412 EUR.

Jaunā redakcija varētu radīt neskaidrības par to, kā aprēķina tiesas izdevumus gadījumos, kad ir vairāki prasījumi. Šādos gadījumos aprēķināšanas kārtība nemainās – vienā prasībā var būt apvienoti vairāki savstarpēji saistīti prasījumi, un par tiem valsts nodeva jāmaksā, balstoties uz CPL 3. pielikumā noteikto kopējo prasījumu summu, tāpat kā tas bija pirms grozījumiem.

Tātad, ja prasījuma summa nepārsniedz **7500 EUR**, valsts nodevas apmērs būs mazāks, bet, ja prasījuma summa ir vismaz **40 001 EUR**, tad nodevas apmērs būs lielāks nekā iepriekš.

Izmaiņas nemantiska rakstura prasībām

Grozījumi ietekmēs arī nemantiska rakstura prasības. Līdz šim valsts nodeva par tādām prasībām bija noteikta **70 EUR** apmērā, bet pēc grozījumu spēkā stāšanās tā ir **300 EUR**. Vienlaikus jāņem vērā, ka iepriekš tādās lietās bija atsevišķi jāapmaksā valsts nodeva un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi, tāpēc izdevumu pieaugums patiesībā nemaz nav tik liels, kā sākumā varētu šķist. Jāņem vērā, ka šāda veida prasības, piemēram, par intelektuālo īpašumu, ir diezgan sarežģītas, tāpēc ar lietas vešanu saistītie izdevumi mēdz būt lielāki.

Kopumā grozījumi ir paredzēti, lai novērstu iepriekš pastāvošas problēmas un lai padarītu CPL skaidrāku un vieglāk uztveramu. Šobrīd, lai uzzinātu iespējamo valsts nodevas apmēru, personai ir tikai jāatver CPL 3. pielikums, kurā ir ietverta tabula ar prasījumu apmēra robežām.